

IK WAS GETROUWD MET EEN COMMUNIST

WERK VAN PHILIP ROTH

- Vaarwel Columbus*. Verhalen
Laat maar gaan. Roman
Een braaf meisje. Roman
Portnoy's klacht. Roman
Tricky Dixon en zijn vrienden. Satire
De borst. Novelle
De Grote Amerikaanse Roman. Roman
Mijn leven als man. Roman
Lectuur van mijzelf en anderen. Essays
Professor in de begeerte. Roman
De ghostwriter. Roman
De eenzaamheid van Zuckerman. Roman
Les in anatomie. Roman
De Praagse orgie. Roman
Het contraleven. Roman
De feiten. Autobiografie van een schrijver
Bedrog. Roman
Patrimonium. Een waar verhaal
Operatie Shylock. Een bekentenis
Sabbaths theater. Roman
Amerikaanse pastorale. Roman
Ik was getrouwd met een communist. Roman
De menselijke smet. Roman
Een stervend dier. Roman
Over het vak. Een schrijver, zijn collega's en hun werk
Het complot tegen Amerika. Roman
Alleman. Roman
Exit geest. Roman
Verontwaardiging. Roman
De vernedering. Roman
Nemesis. Roman
Waarom schrijven? De verzamelde non-fictie 1960-2013

PHILIP ROTH

Ik was getrouwd met
een communist

Vertaald door Else Hoog

2021

DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

De vertaalster ontving voor deze vertaling een werkbeurs van de Stichting Fonds voor de Letteren.

Dit is een roman. Alle namen, personages en voorvallen zijn aan de fantasie van de schrijver ontsproten. Historische figuren en gebeurtenissen zijn door de schrijver in een door hem bedachte context geplaatst.

De auteur dankt de Openbare Bibliotheek van Newark en haar directeur, Alex Boyd, omdat hij gebruik heeft mogen maken van de archieven; Charles Cummings, stedelijk historicus van de bibliotheek, is hij veel dank verschuldigd voor zijn generositeit; hij dankt John Cummings, kenner van de geschiedenis van New Jersey, voor zijn hulp; hij heeft als belangrijkste bron geput uit *Newark's Little Italy: The Vanished First Ward*, door Michael Immerso (Rutgers University Press, 1997). De naam Katrina Van Tassel is ontleend aan 'The Legend of Sleepy Hollow' van Washington Irving.

Delen uit *On a Note of Triumph* van Norman Corwin zijn geciteerd met toestemming van de auteur. Voor het citeren van 'With thee, in the Desert' (Poem 209) van Emily Dickinson is toestemming verleend door de uitgever en door het bestuur van Amherst College; uit *The Poems of Emily Dickinson*, Thomas H. Johnson, ed., Cambridge, Mass.: The Belknap Press of Harvard University Press, copyright © 1951, 1955, 1979, 1983 by the President and Fellows of Harvard College.

Voor de Shakespeare-citaten is gebruikgemaakt van de vertaling van Willy Courteau (De Nederlandse Boekhandel/Uitgeverij Pelckmans, 1987).

Copyright © 1998, 2021 Erven Philip Roth

Copyright Nederlandse vertaling © 1999, 2021 Else Hoog

Eerste druk 1999 (verschenen bij Uitgeverij Meulenhoff, Amsterdam)

Tweede druk 2021

Oorspronkelijke titel *I Married a Communist*

Omslagontwerp Moker Ontwerp

Foto auteur Pascal Perich/Getty Images

Vormgeving binnenwerk Peter Verwey, Heemstede

Druk- en bindwerk Wilco, Amersfoort

ISBN 978 94 031 3121 4

NUR 302

debezigebij.nl

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk van de Forest Stewardship Council (FSC®) mag dragen. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Voor mijn vriendin en redacteur

VERONICA GENG

1941-1997

*Veel liederen heb ik in mijn geboorteland gehoord –
Liederen over vreugde en verdriet.
Maar één ervan staat diep in mijn herinnering gegrift:
Het lied van de gewone werkman.
Ai, hef de knuppel,
Hup! Pak aan!
Schouder aan schouder,
Hup! Pak aan!*

‘Doebinoesjka’, een Russisch volkslied. In de jaren veertig uitgevoerd en op de plaat gezet, in het Russisch, door het koor en het orkest van het Rode Leger.

I

Ira Ringolds oudere broer Murray was op de middelbare school mijn eerste leraar Engels, en door hem ben ik bevriend geraakt met Ira. In 1946 was Murray pas ontslagen uit het leger, waar hij bij de 17th Airborne Division had gezeten tijdens het Ardennen-offensief; in maart 1945 had hij de befaamde sprong over de Rijn gemaakt die het einde van de oorlog in Europa inluidde. In die dagen was hij een kortaangebonden, impulsieve, kale man, niet zo lang als Ira maar slank en sportief, die boven onze hoofden hing in een toestand van voortdurende alertheid. Zijn gedrag en zijn houding waren volstrekt ongedwongen, terwijl hij een ware spraakwerval was en bijna beangstigend intelligent. Zijn passie was uitleggen, verhelderen, ons laten begrijpen, met het gevolg dat hij ieder onderwerp waarover we het hadden even nauwgezet uitsplitste tot zijn basiselementen als hij zinnen schematisch weergaf op het bord. Hij bezat de speciale gave om vragen voor ons te doen leven, ons in zijn ban te brengen met verhalen, ook wanneer hij zuiver analytisch bezig was en op zijn eigen, duidelijke, kritische manier besprak wat we lezen en schreven.

Behalve zijn spierkracht en zijn opmerkelijke slimheid, bracht meneer Ringold in de klas een prikkelende, lijfelijke spontaniteit mee die een openbaring was voor tamme, keurige kinderen die nog niet begrepen dat gehoorzaamheid aan de gedragsregels van een leraar niets te maken had met verstandelijke ontwikkeling. Misschien was zijn charmante gewoonte om een bordenwisser naar je hoofd te smijten als het antwoord dat je gaf niet precies in de roos was, zelfs nog belangrijker dan hij dacht. Of misschien

niet. Misschien wist meneer Ringold heel goed dat jongens zoals ik niet alleen moesten leren zich nauwkeurig uit te drukken en een scherpzinniger reactie op woorden te ontwikkelen, maar ook om onbesuisd te zijn zonder dom te zijn, niet te gereserveerd of te welgemanierd te zijn, hoe ze voorzichtig de mannelijke energie moesten bevrijden uit de schoolsheid waardoor juist de slimme kinderen zich het meest lieten intimideren.

In seksuele zin voelde je hoeveel kracht er uitging van een mannelijke leraar als Murray Ringold – mannelijk gezag, niet aan saaie regeltjes gebonden – en in priesterlijke zin beseftte je de roeping van een mannelijke leraar als Murray Ringold, die niet was vastgelopen in het amorfe Amerikaanse streven naar succes, iemand die – in tegenstelling tot onze vrouwelijke leerkrachten – bijna ieder ander vak had kunnen kiezen maar die in plaats daarvan als zijn levenswerk verkoos ons toe te behoren. Het enige wat hij wilde was de hele dag omgaan met jonge mensen die hij kon beïnvloeden, en zijn grootste genot in het leven ontleende hij aan hun reactie.

Niet dat destijds al duidelijk was hoeveel indruk zijn stoutmoedige manier van lesgeven op mijn vrijheidsbesef maakte: geen kind dacht op die manier na over school of over leraren of over zichzelf. Toch moet mijn beginnend hunkeren naar sociale onafhankelijkheid wel een klein beetje zijn aangewakkerd door Murrays voorbeeld, en dat vertelde ik hem toen ik Murray in juli 1997, voor het eerst sinds ik in 1950 eindexamen had gedaan, tegen het lijf liep; hij was nu negentig jaar oud, maar in ieder waarneembaar opzicht nog altijd de leraar wiens taak het is, zonder zelfparodie of opgeblazen theatraal gedoe, voor zijn leerlingen realistisch het recalcitrante gezegde ‘Laat ze allemaal de pest krijgen’ te belichamen, ze te leren dat je geen Al Capone hoeft te zijn om over de schreef te gaan – dat je alleen maar hoeft te *denken*. ‘In de menselijke samenleving,’ leerde meneer Ringold ons, ‘is denken de allergrootste zonde. Kri-tisch den-ken,’ zei meneer Ringold, terwijl hij met zijn knokkels iedere lettergreep

apart op zijn tafeltje tikte, ‘dat is de ultieme overtreding.’ Ik zei tegen Murray dat het feit dat ik dit al jong gehoord had van een stoere vent zoals hij – hem het *aanschouwelijk* had zien maken – de waardevolste tip voor volwassen worden was waaraan ik me, zij het maar half-begrijpend, had vastgeklampt als kleinsteedse, beschermde, idealistische middelbare scholier die ernaar hunkerde een rationeel, gewichtig en vrij mens te worden.

Murray vertelde me op zijn beurt alles wat ik als jongen niet had geweten en niet had kunnen weten over het privéleven van zijn broer, een treurige ramp vol kluchtige aspecten waarover Murray bij tijd en wijle nog altijd piekerde, ook al was Ira inmiddels al meer dan dertig jaar dood. ‘Er zijn in die jaren duizenden en nog eens duizenden Amerikanen kapotgemaakt vanwege hun overtuiging, slachtoffers van de politiek, slachtoffers van de geschiedenis,’ zei Murray. ‘Maar ik herinner me niemand die precies zo onderuitgehaald is als Ira. Dat is niet gebeurd op het grote Amerikaanse slagveld dat hijzelf voor zijn ondergang zou hebben gekozen. Misschien ligt er aan een echte catastrofe, ondanks ideologie, politiek en geschiedenis, altijd persoonlijke banaliteit ten grondslag. Je kunt van het leven niet beweren dat het er niet in slaagt mensen te bagatelliseren. Je moet je pet voor het leven afnemen omdat het zoveel technieken tot zijn beschikking heeft om een man zijn betekenis te ontnemen en hem totaal te ontdoen van zijn trots.’

Murray vertelde me, toen ik ernaar vroeg, tevens hoe hemzelf zijn betekenis was ontnomen. Ik kende het verhaal in grote lijnen maar van de bijzonderheden wist ik weinig, omdat ik in 1954 na mijn afstuderen in militaire dienst was gegaan – en jarenlang niet meer in Newark terug was geweest – terwijl Murrays politieke beproeving pas in mei 1955 een aanvang had genomen. Ons gesprek was met Murrays verhaal begonnen en pas aan het eind van de middag, toen ik vroeg of hij bleef eten, leek hij, net als ik, te vinden dat onze relatie naar een intiemer niveau was verschoven en dat het niet incorrect meer zou zijn als hij openlijk over dat van zijn broer sprak.

In de buurt van waar ik woon, in het westen van New England, organiseert de kleine universiteit Athena elke zomer een reeks weekprogramma's voor bejaarden, en de negentigjarige Murray had zich ingeschreven voor een cursus met de hoogdravende naam 'Shakespeare en het Millennium'. Daardoor kwam ik hem in de stad tegen op de zondag van zijn komst – ik bofte dat hij me herkende, want ik had hem niet herkend – en brachten we zes avonden met elkaar door. Zo maakte het verleden ditmaal zijn opwachting, in de gedaante van een heel oude man, die de gave bezat geen seconde langer aandacht aan zijn problemen te besteden dan ze verdienden en die zijn tijd nog steeds niet met prietpraat kon verdoen. Een duidelijke koppigheid gaf zijn persoonlijkheid een onverzettelijke volledigheid, al had de tijd zijn vroeger zo atletische gestalte radicaal aangetast. Terwijl ik naar Murray keek, die op zijn vertrouwde, open, scrupuleuze manier zat te praten, dacht ik: kijk – dit is dus het leven. Dit is volhouden.

In 1955, bijna vier jaar nadat Ira door de radio op de zwarte lijst was gezet omdat hij communist was, had de Onderwijsraad Murray als leraar ontslagen omdat hij geweigerd had mee te werken toen de Commissie voor anti-Amerikaanse Activiteiten van het Huis van Afgevaardigden Newark voor vier dagen van hoorzittingen bezocht. Hij werd weliswaar in zijn functie hersteld, maar pas na een juridisch gevecht van zes jaar dat eindigde met een uitspraak van vijf rechters vóór en vier tegen door het hoog-gerechtshof van de staat, in zijn functie hersteld met betaling van zijn salaris met terugwerkende kracht, minus het bedrag dat hij, om zijn gezin te onderhouden, in die zes jaar verdiend had als verkoper van stofzuigers.

'Als je niets beters weet te verzinnen ga je stofzuigers verkopen,' zei Murray met een glimlach. 'Huis aan huis. Kirby-stofzuigers. Je gooit een volle asbak om op het tapijt en dan zuig je de rommel voor ze op. Je stofzuigt hun hele huis. Zo verkoop je zo'n ding. Ik heb in mijn tijd de helft van alle huizen in New Jersey gezogen. Weet je, Nathan, er waren veel mensen die mijn kant kozen. Ik

had een vrouw die voortdurend onder dokterscontrole stond en we hadden een kind, maar de zaken gingen heel aardig en ik heb een hoop stofzuigers verkocht. Hoewel ze scolioseproblemen had is Doris weer gaan werken. Ze is teruggegaan naar het lab van het ziekenhuis. Daar deed ze bloedonderzoek. Uiteindelijk is ze hoofd van het lab geworden. In die dagen bestond er geen scheiding tussen de technische en de medische kant, en Doris deed alles: ze nam bloed af en ze prepareerde de glaasjes. Heel geduldig, heel grondig met een microscoop. Goed opgeleid. Alert. Accuraat. Goed geïnformeerd. Als ze thuiskwam uit het Beth Israel, waar we tegenover woonden, ging ze staan koken met haar labjas aan. Wij waren het enige gezin dat ik ooit gekend heb waar de slasaus op tafel kwam in laboratoriumflessen. In erlenmeyers. We roerden onze koffie om met pipetten. Al ons glaswerk kwam uit het lab. Toen we aan de grond zaten knoopte Doris de eindjes aan elkaar. Samen konden we het aan.'

'En ze moesten jou hebben omdat je Ira's broer was?' vroeg ik. 'Daar ben ik tenminste altijd van uitgegaan.'

'Dat weet ik niet zeker. Ira dacht van wel. Misschien moesten ze mij hebben omdat ik me nooit heb gedragen zoals een leraar zich hoorde te gedragen. Misschien hadden ze me ook zonder Ira moeten hebben. Ik ben begonnen als onruststoker, Nathan. Ik brandde van enthousiasme om de waardigheid van mijn beroep te bewijzen. Misschien irriteerde dat ze meer dan al het andere. De persoonlijke vernedering die je moest doormaken toen ik begon met lesgeven – je zou het niet geloven. We werden behandeld als kinderen. Wat je meerderen zeiden was wet. Daar viel niet aan te tornen. Je zorgt dat je hier zó laat bent, je zorgt dat je het boek op tijd tekent. Je brengt zóveel uur op school door. Soms moet je 's middags of 's avonds ook aanwezig zijn, al staat dat niet in je contract. Allerhande kloteklussen. Je voelde je gekleineerd.

Ik gooide me op het organiseren van onze vakbond. Algauw was ik voorzitter van commissies, zat ik in het hoofdbestuur. Ik nam geen blad voor de mond – soms kon ik behoorlijk ondoordacht

zijn, dat geef ik toe. Ik geloofde dat ik van alle markten thuis was. Maar ik wilde respect voor leraren afdwingen – respect en een passende beloning voor hun arbeid, enzovoort. Leraren hadden problemen met beloning, arbeidsvoorwaarden, uitkeringen...

De hoofdinspecteur van het onderwijs had het niet met me op. Ik was een van de initiatiefnemers geweest om zijn promotie tot hoofdinspecteur te verhinderen. Ik steunde een andere kandidaat en die verloor. Omdat ik er geen geheim van maakte dat ik tegen hem was haatte die klootzak me dus als de ziekte en in '55 viel de bijl en werd ik in het Federal Building in de stad ontboden voor een zitting van de Commissie voor anti-Amerikaanse Activiteiten van het Huis van Afgevaardigden. Als getuige. De voorzitter was een zekere afgevaardigde Walter. Hij had nog twee leden van de commissie bij zich. Drie mannen uit Washington, met hun advocaat. Ze onderzochten de totale communistische invloed in de stad Newark, maar in de eerste plaats wat ze omschreven als “de infiltratie door de partij” in de arbeidersbeweging en het onderwijs. Overall in het land waren van die hoorzittingen geweest – Detroit, Chicago. We wisten dat het eraan kwam. Het was onvermijdelijk. Ze joegen ons, de leraren, er in één dag doorheen, op de laatste dag, een donderdag in mei.

Mijn verklaring duurde vijf minuten. “Bent u op dit moment, of bent u ooit geweest...?” Ik weigerde antwoord te geven. Toe nou, waarom houdt u uw mond? zeiden ze. U hebt niets te verbergen. Waarom biecht u alles niet eerlijk op? We willen alleen maar informatie. Dat is het enige waarvoor we hier zijn. Wij maken wetten. We zijn geen strafcollege. Enzovoort. Maar voor zover ik de grondwet begreep, ging mijn politieke overtuiging hun niets aan, dus zei ik dat – “Het gaat u niets aan.”

Eerder in die week hadden ze het op de United Electrical Workers gemunt, Ira's voormalige vakbond in Chicago. Op maandagavond kwamen duizend leden van de bond met gecharterde bussen uit New York om te posten bij het Robert Treat Hotel, waar de stafleden van de commissie logeerden. De *Star-Ledger*

beschreef de verschijning van die demonstranten als “een invasie van krachten die het onderzoek door het Congres vijandig gezind zijn”. Niet als een wettige demonstratie zoals gegarandeerd in de rechten die in de grondwet zijn vastgelegd, maar als een *invasie* zoals die van Hitler in Polen en Tsjecho-Slowakije. Een van de congresleden van de commissie wees de pers erop – zonder een spoor van gêne over de anti-Amerikaansheid die uit zijn opmerking sprak – dat veel demonstranten in het Spaans schreeuwden, wat volgens hem bewees dat ze niet wisten wat er op de borden stond die ze meedroegen, dat ze onwetende “slachtoffers” van de Communistische Partij waren. Hij putte moed uit het feit dat ze bewaakt waren door de “subversieven-eenheid” van de Newarkse politie. Nadat de buskaravaan op de terugweg naar New York door Hudson County was gekomen, werd uit de mond van een of andere belangrijke smeris aldaar opgetekend: “Als ik had geweten dat het rooien waren had ik ze alle duizend in de bak gezet.” Zo was de sfeer ter plaatse en dat was wat er in de kranten had gestaan toen het mijn beurt was om verhoord te worden, als eerste die op die donderdag werd opgeroepen.

Tegen het eind van mijn vijf minuten, toen bleek dat ik weigerde mee te werken, zei de voorzitter dat het hem teleurstelde dat een man met mijn opleiding en mijn verstand niet bereid was de veiligheid van dit land te bevorderen door de commissie te vertellen wat ze wilde weten. Dat liet ik over mijn kant gaan. De enige vijandige opmerking die ik maakte was toen een van die zakken tot slot tegen me zei: “Ik heb twijfels over uw loyaliteit, meneer.” Ik zei: “En ik heb twijfels over de uwe.” Toen zei de voorzitter dat hij me eruit zou sturen als ik doorging enig lid van de commissie “zwart te maken”. “We hoeven uw gezwets niet aan te horen en naar uw verdachtmakingen te luisteren,” zei hij. “En ik,” zei ik, “hoef niet naar úw verdachtmakingen te luisteren, meneer de voorzitter.” Dat was het ergste wat ik heb gezegd. Mijn advocaat fluisterde dat ik mijn kop moest houden en dat was het eind van mijn verklaring. Ik mocht gaan.

Maar toen ik opstond uit mijn stoel riep een van de congresleden me na, waarschijnlijk om me uit te lokken tot belediging van de rechtbank: “Hoe kunnen ze u betalen van het geld van de belastingbetalers terwijl uw vervloekte communistische eed u verplicht de sovjetlijn te doceren? Hoe kunt u in godsnaam onafhankelijk zijn en tegelijk aan kinderen leren wat de communisten u voorschrijven? Treed toch uit de partij en kom tot inkeer! Ik smeed u – word weer een goede Amerikaan!”

Maar ik liet me niet op stang jagen, zei niet tegen hem dat wat ik mijn leerlingen leerde niets te maken had met de voorschriften van iets anders dan opstellen en literatuur, hoewel het er uiteindelijk blijkbaar niets toe deed wat ik al dan niet zei: die avond stond ik met mijn smoel op de voorpagina van de late sporteditie van het *Newark News*, boven de kop “Getuige Onderzoek Roden Weigerachtig” en de zin “‘We nemen uw gezwets niet,’ zegt HUAC tegen Newarkse leraar.”

Een van de commissieleden was het congreslid voor New York State, Bryden Grant. Je weet nog wel wie de Grants waren, Bryden en Katrina. Overall weten Amerikanen nog wie de Grants waren. Nou, de Ringolds waren de Rosenbergs van de Grants. Dat knappe societyjongetje, dat malicieuze prul, heeft onze familie bijna kapotgemaakt. En weet je waarom? Omdat Grant en zijn vrouw op een avond op een feestje van Ira en Eve in West Eleventh Street waren en omdat Ira toen Grant heeft aangevallen zoals alleen Ira dat kon. Grant was een maatje van Wernher von Braun, dat dacht Ira tenminste, en Ira nam hem behoorlijk te grazen. Grant was – op het oog tenminste – een verwijfde, deftige vent van het soort waarvan Ira moest kotsen. Zijn vrouw schreef van die populaire romannetjes die door dames werden verslonden en Grant was toen nog columnist van de *Journal-American*. Voor Ira was Grant het toonbeeld van verwende bevoorrechting. Hij kon hem niet uitstaan, hij werd misselijk van ieder gebaar dat Grant maakte en hij gruwde van zijn politieke opvattingen.

Enfin, er volgde een grote, luidruchtige scène, Ira schreeuwde

en schold Grant uit en de rest van zijn leven heeft Ira volgehouden dat ze die avond een vendetta tegen ons zijn begonnen. Ira kon zichzelf zonder camouflage presenteren. Hij kwam over zoals hij was, zonder iets in te houden, zonder zich ergens voor te verontschuldigen. Dat maakte hem voor jou zo boeiend, maar dat maakte hem voor zijn vijanden juist zo weerzinwekkend. En Grant was een van zijn vijanden. De hele ruzie heeft drie minuten geduurd, maar volgens Ira hadden die drie minuten zijn lot en het mijne bezegeld. Hij had iemand vernederd die een afstammeling was van Ulysses S. Grant, afgestudeerd aan Harvard en werknemer van William Randolph Hearst, en bovendien echtgenoot van de schrijfster van *Héloïse en Abélard*, de grootste bestseller van 1938, en *De passie van Galileo*, de grootste bestseller van 1942 – en het was met ons gedaan. Het was afgelopen met ons: door in het openbaar Bryden Grant te beledigen had Ira niet alleen de echtgenoot met zijn smetteloze afkomst getart, maar ook de echtgenote met haar onblusbare behoefte om gelijk te krijgen.

Nu ben ik er niet zeker van dat dat alles verklaart – maar niet omdat Grant maar een greintje minder roekeloos met macht omsprong dan de rest van Nixons bende. Voordat hij in het Congres zat schreef hij drie keer in de week een column voor de *Journal-American*, een roddelrubriek over Hollywood en Broadway, met een gratis kwak Eleanor Roosevelt-zwartmakerij erbij. Zo begon Grants loopbaan als overheidsdienaar. Daarom was hij zo hooggekwalificeerd voor een plaats in de Commissie voor anti-Amerikaanse Activiteiten. Hij was roddelcolumnist in de tijd voordat daar zoveel geld mee te verdienen viel als nu. Hij zat er in het begin bij, in de hoogtijdagen van de grote pioniers. Je had Cholly Knickerbocker en Winchell en Ed Sullivan en Earl Wilson. Je had Damon Runyon, je had Bob Considine, je had Hedda Hopper – en Bryden Grant was de snob van het zootje, niet de straatvechter, niet de schooier, niet de gladde insider die bij Sardi's zat of bij de Brown Derby of Stillman's Gym, maar, in de ogen van het gajes dat zich ophield bij de Racquet Club, de man van adel.

Grant begon met een column getiteld “Grants Geruchten” en uiteindelijk is hij, zoals je je misschien nog herinnert, bijna Nixons stafchef in het Witte Huis geworden. Congreslid Grant was Nixons grote lieveling. Had net als Nixon in de Commissie voor anti-Amerikaanse Activiteiten gezeten. Heeft namens Nixon een hoop mensen onder druk gezet in het Huis van Afgevaardigden. Ik weet nog dat in '68 de nieuwe regering-Nixon met Grants naam voor de dag kwam voor de positie van stafchef van het Witte Huis. Jammer dat het niet is doorgegaan. De stomste beslissing die Nixon ooit heeft genomen. Als Nixon had ingezien wat een politiek voordeel er te behalen zou zijn door in plaats van Haldeman deze snobistische broodschrijver aan te stellen als voorman van de Watergate-doofpotoperatie, was Grants loopbaan misschien achter de tralies geëindigd. Bryden Grant in het gevang, in een cel tussen Mitchell en Ehrlichman in. Grants graf. Maar het heeft niet zo mogen zijn.

Je kunt Nixon op de banden van het Witte Huis een lofzang op Grant horen zingen. Het staat in de afschriften. “Bryden draagt het hart op de juiste plaats,” zegt de president tegen Haldeman. “En het is een harde. Hij is tot alles in staat. Letterlijk alles.” Hij vertelt Haldeman wat Grants motto is om de vijanden van de regering aan te pakken: “Je laat ze kapotmaken door de pers.” En dan voegt de president – een fijnproever van de perfecte verdachtmaking, van de laster die met een harde, fonkelende vlam brandt – dan voegt de president er vol bewondering aan toe: “Bryden heeft het ware killerinstinct. Niemand kan het beter dan hij.”

Congreslid Grant is in zijn slaap gestorven, een rijke, machtige oude staatsman, nog altijd zeer gewaardeerd in Staatsburg, New York, waar ze het voetbalveld van de middelbare school naar hem hebben genoemd.

Tijdens de hoorzitting zat ik naar Bryden Grant te kijken, en ik deed mijn best te geloven dat hij meer was dan een politicus met een persoonlijke vendetta die in de nationale obsessie het middel had gevonden om een rekening te vereffenen. In naam

van het gezonde verstand zoek je naar een hoger motief, zoek je naar een diepere betekenis – ik deed in die dagen nog altijd mijn best om redelijk te blijven over het onredelijke en complexiteit te zoeken in simpele dingen. Ik stelde eisen aan mijn intelligentie wanneer dat eigenlijk niet nodig was. Ik dacht: hij kan *onmogelijk* zo kleinzielig en geesteloos zijn als hij lijkt. Dat kan niet meer dan een tiende van het verhaal zijn. Natuurlijk is hij meer dan dat.

Maar waarom? Kleinzieligheid en geesteloosheid kunnen ook grootschalig zijn. Wat is er *onverzoenlijker* dan kleinzieligheid en geesteloosheid? Zijn kleinzieligheid en geesteloosheid een beletsel voor uitgekooktheid en hardheid? Zijn kleinzieligheid en geesteloosheid schadelijk voor iemands plan een gewichtig personage te worden? Je hebt geen ontwikkelde levensvisie nodig om op macht gesteld te zijn. Je hebt geen ontwikkelde levensvisie nodig om machtig te *worden*. Misschien is een ontwikkelde levensvisie zelfs wel het ergste beletsel, en het níét hebben van een ontwikkelde visie het allergrootste voordeel. Je hoeft er geen tegenslagen uit zijn patricische jeugd bij te halen om congreslid Grant te begrijpen. Dit is tenslotte de vent die de congreszetel van Hamilton Fish, de oorspronkelijke Rooseveltthater, heeft overgenomen. Een Hudson River-aristocraat, net als FDR. Fish heeft vlak na FDR in Harvard gestudeerd. Was jaloers op hem, haatte hem, en omdat het district van Fish ook Hyde Park bestreek werd hij ten slotte congreslid voor FDR. Een ongelofelijke isolationist en zo stom als het achtereind van een varken. Fish was in de jaren dertig de eerste domoor uit de betere kringen die voorzitter werd van de voorloper van die verderfelijke commissie. De prototypische intolerante, chauvinistische, bekrompen, aristocratische klootzak – dat was Hamilton Fish. En toen ze het district van die ouwe gek in '52 herindeelden, was Bryden Grant de man om hem op te volgen.

Na de hoorzitting stapte Grant van het podium waarop de drie commissieleden en hun advocaat zaten en stevende regel-

recht op mijn stoel af. Hij was het die tegen me gezegd had: “Ik heb twijfels over uw loyaliteit”. Maar nu lachte hij minzaam – zoals alleen Bryden Grant dat kon, alsof hij de minzame glimlach persoonlijk had uitgevonden – en stak zijn hand uit, dus schudde ik die, hoezeer dat me ook tegen de borst stuitte. De hand van de redeloosheid, en redelijk en beleefd, zoals bokkers voor een match elkaars hand even aanraken, schudde ik die, en mijn dochter Lorraine is daar nog dagen ontzet over geweest.

Grant zei: “Meneer Ringold, ik ben hier vandaag gekomen om u te helpen uw naam te zuiveren. Ik wou dat u wat behulpzamer was geweest. U maakt het niet makkelijk, zelfs niet voor diegenen onder ons die aan uw kant staan. U moet weten dat ik niet was aangewezen om de commissie in Newark te vertegenwoordigen. Maar ik wist dat u als getuige zou optreden, dus heb ik gevraagd of ik mocht gaan, omdat ik niet dacht dat u er veel baat bij zou hebben als mijn vriend en collega Donald Jackson hier zou zijn.”

Jackson was de man die Nixons plaats in de commissie had ingenomen, Donald L. Jackson uit Californië. Een briljant denker, die in het openbaar uitlatingen deed als “Het komt me voor dat de tijd is gekomen om Amerikaan te zijn of geen Amerikaan”. Jackson en Velde hebben de jacht op communistische revolutionairen onder de protestantse geestelijkheid aangevoerd. Dat was voor die lui een urgente nationale kwestie. Nadat Nixon was opgestapt werd Grant beschouwd als de intellectuele spits van de commissie die namens allen diepzinnige conclusies trok – en triest genoeg was hij dat hoogstwaarschijnlijk ook.

Hij zei tegen me: “Ik dacht dat ik waarschijnlijk meer voor u zou kunnen doen dan de geachte afgevaardigde uit Californië. Ondanks uw optreden van vandaag denk ik dat nog steeds. Ik wil u zeggen dat, als u er nog eens een nachtje over hebt geslapen en besluit dat u uw naam wilt zuiveren...”

Op dat moment barstte Lorraine los. Ze was nog maar veertien. Zij en Doris hadden achter me gezeten en tijdens de hele zitting had Lorraine nog hoorbaarder gefulmineerd dan haar moeder.

Gefulmineerd zonder een moment stil te zitten, nauwelijks in staat de onrust in haar veertienjarige lijf te beheersen. “Zijn naam zuiveren van wát?” zei Lorraine tegen congreslid Grant. “Wat heeft mijn vader gedaán?” Grant glimlachte mild tegen haar. Met die bos zilvergrijs haar was hij erg knap om te zien, hij was in goede conditie en droeg de duurste pakken van Tripler, en zijn manieren waren zo uitstekend dat je overal met hem voor de dag kon komen. Hij had zo’n prettige, gemêleerde stem, eerbiedig, zacht en mannelijk tegelijk, en hij zei tegen Lorraine: “U bent een loyale dochter.” Maar Lorraine hield niet op. En in het begin probeerde Doris noch ik haar de mond te snoeren. “Zijn naam zuiveren? Hij hoeft zijn naam niet te zuiveren – die is niet smerig,” zei ze tegen Grant. “U bent het die zijn naam bezoedelt.” “Juffrouw Ringold, daar gaat het niet om. Uw vader heeft een verleden,” zei Grant. Lorraine zei: “Een verleden? Wat voor verleden?” Weer glimlachte hij. “Juffrouw Ringold,” zei hij, “u bent een erg aardige jongedame...” “Of ik aardig ben of niet heeft er niets mee te maken. Wat voor verleden heeft hij? Wat heeft hij gedaan? Wat moet hij zuiveren? Vertelt u eens wat mijn vader gedaan heeft.” “Uw vader zal ons moeten vertellen wat hij gedaan heeft.” “Mijn vader heeft al gesproken,” zei ze, “en u verdraait al zijn woorden tot een berg leugens om hem in een kwaad daglicht te stellen. Zijn naam ís al zuiver. Hij kan ’s avonds rustig gaan slapen. Ik snap niet dat u dat kunt. Mijn vader heeft net zoveel voor zijn land gedaan als wie ook. Hij weet wat loyaliteit betekent en wat vechten betekent en wat Amerikaans is. Zo behandelt u mensen die hun land hebben gediend? Heeft hij daarvoor gevochten – zodat jullie hier je best konden doen om hem zwart te maken? Hem van onder tot boven met modder te besmeuren? Is dat Amerika? Noemt u dat loyaliteit? Wat hebt ú gedaan voor Amerika? Roddelcolumns geschreven? Is dat zo Amerikaans? Mijn vader heeft principes en dat zijn fatsoenlijke Amerikaanse principes en u hebt het recht niet om hem kapot te willen maken. Hij werkt op een school, hij geeft les aan kinderen, hij werkt zo hard hij kan. U zou een *miljoen*

leraren zoals hij moeten hebben. Is dat het probleem soms? Dat hij te goed is? Moet u daarom leugens over hem vertellen? *Laat mijn vader met rust!*” Toen Grant nog steeds geen antwoord gaf, riep Lorraine: “Wat is er? Toen u straks op dat podium zat had u zoveel te zeggen – en nu hebt u uw tong ingeslikt? Uw lippen zijn ineens verzegeld...” Op dat moment legde ik mijn hand op de hare en zei: “Nu is het mooi geweest.” En toen werd ze kwaad op mij. “Nee, het is níét mooi geweest. Het zal pas mooi geweest zijn als ze jou niet meer zo behandelen. Bent u echt niet van plan iets zeggen, meneer Grant? Is dat Amerika – dat niemand iets zegt in het bijzijn van veertienjarigen? Omdat ik toevallig nog niet mag stemmen – is dat het probleem? Nou, ik zou zeker nooit op u of een van die misselijke vriendjes van u stemmen!” En ze barstte in tranen uit en op dat moment zei Grant tegen me: “U weet waar u me kunt bereiken,” glimlachte ons alle drie toe en vertrok naar Washington.

Zo gaat dat. Ze naaien je waar je bij staat en dan zeggen ze: “Je boft dat je door mij genaaid bent en niet door de geachte afgevaardigde uit Californië.”

Ik heb hem nooit gebeld. Het was in feite zo dat mijn politieke overtuiging een nogal plaatselijk karakter had. Niet zo allesomvattend was als die van Ira. Ik heb me nooit geïnteresseerd voor het lot van de wereld, zoals hij. Ik interesseerde me, beroepshalve, meer voor het lot van de gemeenschap. Mijn belangstelling was zelfs niet zozeer politiek als wel economisch en sociologisch gericht, dunkt me, en ging uit naar arbeidsvoorwaarden en de status van leraren in de stad Newark. De volgende dag zei de burgemeester, burgemeester Carlin, tegen de pers dat het mensen zoals ik verboden zou moeten zijn onze kinderen les te geven en klaagde de Onderwijsraad me aan wegens gedrag dat ongepast was voor een leraar. De hoofdinspecteur zag zijn kans schoon om me kwijt te raken. Ik had de vragen van een belangrijk overheidslichaam niet beantwoord, dus was ik ipso facto ongeschikt. Ik zei tegen de Raad dat mijn politieke overtuiging niets te maken

had met het feit dat ik leraar Engels was bij het openbaar onderwijs van Newark. Er bestonden maar drie gronden voor ontslag: insubordinatie, incompetentie, en onzedelijk gedrag. Ik betoogde dat van geen van de drie sprake was. Er kwamen oud-leerlingen naar de hoorzitting van de Raad, om te verklaren dat ik nooit had geprobeerd iemand te indoctrineren, op school of elders. Niemand in het openbaar onderwijs had ooit gehoord dat ik iemand met iets anders dan respect voor de Engelse taal probeerde te indoctrineren – geen van de ouders, geen van de leerlingen, geen van mijn collega's. Mijn voormalige kapitein in het leger, die heeft voor me getuigd. Is er speciaal voor overgekomen uit Fort Bragg. Dat was indrukwekkend.

Ik vond stofzuigers verkopen leuk. Er waren mensen die de straat overstaken zo gauw ze me aan zagen komen, ook mensen die zich daar misschien voor schaamden maar die bang waren dat ze besmet zouden worden, maar dat deed me niets. Ik kreeg een hoop steun vanuit de onderwijsbond en een hoop steun daarbuiten. We ontvingen giften, we hadden Doris' salaris en ik verkocht stofzuigers. Ik ontmoette mensen in allerlei beroepen en ik maakte contact met de echte wereld, buiten het lesgeven. Ik was op en top een leraar, begrijp je, iemand die boeken las, lesgaf over Shakespeare, die jullie schema's liet maken van zinnen, gedichten uit het hoofd liet leren en waardering bijbracht voor literatuur, en ik dacht dat er geen ander leven bestond dat de moeite waard was. Maar toen ging ik stofzuigers verkopen en heb ik grote bewondering gekregen voor heel wat mensen die ik tegenkwam en daar ben ik nog steeds dankbaar voor. Ik denk dat ik daardoor een optimistischer kijk op het leven heb gekregen.'

'Stel dat de rechtbank je niet in het gelijk had gesteld. Zou je die optimistische kijk dan ook hebben?'

'Als ik verloren had? Ik denk dat ik me redelijk had kunnen bedruipen. Ik denk dat ik het er heelhuids afgebracht zou hebben. Misschien dat ik bepaalde dingen betreurd zou hebben. Maar ik denk niet dat ik er qua temperament onder zou hebben geleden.

In een open samenleving bestaat er altijd een uitweg, hoe erg het soms ook kan zijn. Je baan kwijt raken en voor verrader uitgemaakt worden in de kranten – dat is heel onaangenaam. Maar toch is het niet de situatie die totaal is, die totalitair is. Ik ben niet in de gevangenis gezet en ik ben niet gemarteld. Mijn kind werd geen strobreed in de weg gelegd. Mijn middelen van bestaan werden me afgenomen en sommige mensen praatten niet meer tegen me, maar anderen hadden juist bewondering voor me. Mijn vrouw had bewondering voor me. Mijn dochter had bewondering voor me. Veel oud-leerlingen bewonderden me. Zeiden dat openlijk. En ik kon me tot de rechter wenden. Ik kon gaan en staan waar ik wilde. Ik kon me laten interviewen, geld inzamelen, een advocaat nemen, een proces aanspannen. En dat heb ik gedaan. Natuurlijk kun je zo gedepriemd en ongelukkig worden dat je jezelf een hartaanval bezorgt. Maar je kunt alternatieven vinden, en ook dat heb ik gedaan.

Kijk, als de *vakbond* tekort was geschoten, dat zou me hebben aangegrepen. Maar dat is niet gebeurd. We hebben gevochten en uiteindelijk hebben we gewonnen. We hebben gelijke betaling voor mannen en vrouwen erdoor gekregen. We hebben gelijke betaling voor leerkrachten in het middelbaar en het lager onderwijs erdoor gekregen. We hebben bereikt dat alle naschoolse activiteiten eerst facultatief werden, en later betaald. We hebben gevochten voor meer ziektegeld. We hebben een voorstel gedaan om mensen vijf vrije dagen te geven die ze voor ieder zelfgekozen doel mochten opnemen. We hebben bereikt dat mensen promotie kregen door examens – in tegenstelling tot vriendjespolitiek –, wat betekende dat alle minderheden een eerlijke kans kregen. We hebben de zwarten in de bond gehaald en naarmate het er meer werden, kwamen ze in leidinggevende posities terecht. Maar dat is allemaal jaren geleden. Tegenwoordig is de vakbond een grote teleurstelling voor me. Het is ze alleen nog maar om de centen te doen. Het gaat alleen nog maar over loon. Het laatste waar iedereen over nadenkt is wat je moet doen om de kinderen op te voeden. Grote teleurstelling.'